

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum in potentijs sensitivæ partis possit esse aliquis habitus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

in pure vegetabilibus
apparet plantae affue-
tas irrigationis, arefces-
ce illa deficienter: simi-
les autem non cōfue-
les perseverare, tan-
q̄ habitus secunda-
rio dictus ibi partici-
petur. oppositum. n.
accidere deberet si
confuetudo non ob-
staret, quamvis hoc
alterate naturæ ex
continua irrigatione
tribui possit.

fuerunt, differunt a qualitatibus
tertiæ speciei in hoc, q̄ qualitates
tertiæ speciei sunt ut in fieri, & ut
in motu; unde dicuntur passiões,
uel passibiles qualitates. q̄ autē
iā pervenerint ad perfectū quasi
ad speciem, tunc iā sunt in prima
specie qualitatis. Sed hoc impro-
bat *Simplicius in cōmento Præ-
dicamentorum, quia secundum
hoc calefactio est in tertia specie
qualitatis: calor autem in prima:
Arist. autem ponit calorem in ter-
tia. vnde Porphyrius dicit, sicut

Simplicius ibidem refert, quod passio uel passibilis
qualitas, & dispositio & habitus differunt in corpo-
ribus secundum intensiōem & remissionem. Qu-
n. aliquid recipit caliditatem secundum calefieri tā-
tum, non autem ut calefacere possit, tunc est passio
si cito transiens, uel passibilis qualitas si sit ma-
nens: quando autem iam ad hoc perducitur, quod
potest etiam alterum calefacere, tunc est dispositio.
si autem ulterius intantum confirmetur quod sit
difficile mobilis, tūc erit habitus, ut sic dispositio sit
quædā intensio, seu perfectio passionis, uel passibilis
qualitatis, habitus autem dispositionis. Sed hoc im-
probat *Simplicius; quia talis intensio & remissio nō
important diuersitatem ex parte ipsius formæ, sed
ex diuersa participatione ipsius subiecti, & ita non
diuersificarentur per hoc species qualitatis. Et ideo
aliter dicendum est, quod sicut *supra dictum est, cō-
mensuratio ipsarum qualitatum passibilium secūdu
conuenientiam ad naturam, habet rationem dispo-
nens: & ideo facta alteratione circa ipsas qualitates pas-
sibiles, quæ sunt calidum, frigidum, humidū, & sic-
cum, fit ex consequenti alteratio secundum æritu-
dinem & sanitatem: primo autem & per se non est
alteratio secūdu huiusmodi habitus, & dispositiões.

ARTICVLVS II.

Utrum anima sit subiectum habitus secundum suam essentiam,
uel suam potentiam.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt, q̄ habitus sint
in anima magis s̄m essentiam, q̄ s̄m poten-
tiam. Disponens. n. & habitus dicuntur in ordine ad
naturā, ut *dictum est: sed natura magis attenditur
secundum essentiam animæ, quā secundum potē-
tias, quia anima secundum suā essentiam est natura
corporalis, & forma eius. ergo habit⁹ sūt in aīa se-
cundum eius essentiam, & non secundum potentia.
¶ 2 Præ. Accidentis non est accidens, habitus autē
est quoddam accidens, sed potentia animæ sunt de
genere accidentium, ut in primo *dictum est. ergo
habitus non est in anima ratione sue potentia.

¶ 3 Præ. Subiectū est prius eo, qd̄ est in subiecto, sed
habitus cum pertineat ad primā spēm qualitatis, est
prior quā potentia, quæ pertinet ad secundā spēm. er-
go habitus nō est in potētia animæ sicut in subiecto.

SED CONTRA est, quod philosophus in 1. *Eth. po-
nit diuersos habitus in diuersis partibus animæ.
RESPON. Dicendū, q̄ sicut *supra dictū est, Ha-
bitus importat dispositionem quandā in ordine ad
naturam, uel ad operationē. Si ergo accipiatur habi-
tus secundum, quod hēt ordinem ad naturā, sic non
potest eē in aīa, si tñ de natura humana loquamur:
quia ipsa anima est forma cōpletua humanæ natu-
ræ. vnde secundum hoc magis potest esse aliquis ha-

bitus, uel dispositio in corpore per ordinem ad ani-
mam, q̄ in anima per ordinem ad corpus. Sed si lo-
quamur de aliqua superiori natura, cuius homo potest
esse particeps, secundum illud 2. Pet. 1. Vt simus con-
sortes naturæ diuinæ, sic nihil prohibet in anima se-
cundum suam essentiam esse aliquē habitum. s. gra-
tiam, ut *infra dicitur. Si uero accipiatur habitus in
ordine ad operationem, sic maxime habitus inue-
niuntur in anima, in quantum anima non determi-
natur ad unam operationem, sed se habet ad mul-
tas, quod requiritur ad habitum, ut *supra dictum
est. Et quia anima est principium operationum per
suas potentias, ideo secundum hoc habitus sunt in
anima secundum suas potentias.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod essentia ani-
mæ pertinet ad naturam humanam non sicut subie-
ctum disponendum ad aliquid aliud, sed sicut for-
ma & natura, ad quam aliquis disponitur.

AD SECUNDVM Dicendū, quod accidens per se
non potest esse subiectum accidentis: sed quia etiā
in ipsis accidentibus est ordo quidam, subiectum se-
cundum quod est sub vno accidente, intelligitur et
se subiectum alterius: & sic dicitur unum accidens
esse subiectum alterius, ut superficies coloris: & hoc
modo potest potentia esse subiectum habitus.

AD TERTIVM Dicendum, q̄ habitus præmitti-
tur potentia, secundum quod importat dispositio-
nem ad naturam, potentia autē semper importat ordi-
nem ad operationem, quæ est posterior, cum na-
tura sit operationis principium, sed habit⁹ cuius po-
tentia est subiectum, non importat ordinem ad natu-
ram, sed ad operationem, unde est posterior poten-
tia. Vel potest dici, q̄ habitus præponitur potentia
sicut completum incompleto, & actus potentia. a-
ctus. n. naturaliter est prior, quibus potētia sit prior or-
dine gñrationis & tēporis, ut dī in 7. & 9. *Metaph.

ARTICVLVS III.

Utrum in potentis sensitivæ partis pos-
sit esse aliquis habitus.

AD TERTIVM sic proceditur.
Videtur, q̄ in potentis sensi-
tivæ partis non possit esse aliquis
habitus. Sicut enim potentia nu-
tritiua pars est irrationalis, ita & sē-
sitiva, sed in potentis nutritivæ
partis non ponitur aliquis habi-
tus. ergo nec in potentis sensitivæ
partis aliquis habitus debet poni.
¶ 2 Præ. Sensitivæ partes sūt cōes
nobis, & brutis: sed in brutis non
sunt aliq̄ habitus, quā nō est in eis
volūtas, q̄ in diffinitione habitus
ponitur, ut *supra dictū est. ergo
in potentis sensitivis non sunt ali-
qui habitus.

¶ 3 Præ. Habitus aīæ sūt scīæ, &
uirtutes, & sicut scīa refert ad uī
apphēsitā, ita uirtus ad uim appē-
titiuā, sed in potētis sensitivis non
sūt aliqua scīa, cū scīa sit uniuersalīū,
q̄ uires sensitivæ apprehēde-
re nō pnt. ergo et nec habitus uir-
tutū in partib. sensitivis esse pnt.

SED CONTRA est, quod philoso-
phus dicit in 3. *Eth. q̄ aliqua uir-
tutes, scilicet temperantia, & for-
ma. N 4 ani-

q. 110. ar. 4.

q. 49. ar. 4.

D. 52.

Li. 9. Meta. 2
re. 13 usque
ad 19. & li. 7
tex. 19. to. 3.

Super quatuor quinquaginta
sime. arisculum
tertium.

IN articulo 3 in cal-
ce responsionis
ad tertium aduertit
q̄ licet habitus dispo-
nens naturam conce-
datur absolute i cor-
pore, tanquam in p-
prio & principali lu-
biecto. ut in 1. art. di-
ctum est. habitus ta-
men disponens pri-
mo ad operationem
principaliter in uiri-
bus animæ imperan-
tibus, seu mouenti-
bus & secundario in
corpore ponitur, ut
ibidem dictū & pro-
batum est, quia habi-
tus operationibus p-
portionantur. eiusdē
n. est habitus, cuius
est operatio. & ex si-
milibus actibus simi-
les habitus generan-
tur. operatio autem
corporea, ad q̄ corp⁹
affuetudine prom-
ptum redditur, non
est naturalis, sed uo-
luntaria & principa-
liter animæ. secunda-
rio autem corporis.
& ideo habitus prin-
cipaliter etiam est in

3. di. 23. q. 1.
ar. 1. & di.
33. q. 2. ar. 4.
& ueri. q. 1.
ar. 1. cor.

q. præ. ar. 3.
in argu. Sed
contra.

C. 10. in pri.
to. 5.

anima, secundario aut in corpore & proprie rea in litera non simpliciter, sed cum aduerbio comparatio, magis, negatur habitus a membris corporis dum dicitur, quod in eis non sunt habitus, sed magis in uiribus imperantibus, motum ipsorum. & ex hoc habes, quod nimis large locutus est Scotus in 3. sent. dist. 33. concedens absolute in manu scriptoris habitum, & uirtutem, est enim ibi habitus secundario tantum, propter rationem dictam.

D. 701.

lead aliquid disponuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uires nutritiue partis non sunt natae obedire imperio rationis, & ideo non sunt in eis aliquid habitus, sed uires sensitivae natae sunt obedire imperio rationis, & ideo in eis esse possunt aliquid habitus. nam secundum quod odebunt rationi, quodammodo rationales dicuntur, ut in 1. Eth. dist.

Cult. co. 5.

AD SECVNDVM Dicendum, quod uires sensitivae in brutis animalibus non operantur ex imperio rationis, sed si sibi relinquuntur bruta animalia, operantur ex instinctu naturae, & sic in brutis animalibus non sunt aliquid habitus ordinari ad operationes, sunt tamen in eis aliqua dispositiones in ordine ad naturam, ut sanitas, & pulchritudo. Sed quia bruta animalia a ratione hominis per quandam consuetudinem disponuntur ad aliquid operandum sic, uel aliter, hoc modo in brutis animalibus habitus quodammodo ponuntur. unde Aug. dicit in li. 83. q. 4. quod uidemus immanissimas bestias a maximis uoluptatibus abstinere dolorum metu, quod cum in earum consuetudinem uertitur, domitiae & mansuetae uocantur. Deficit tamen ratio habitus quantum ad usum uoluntatis, quia non habent dominium utendi, uel non utendi, quod uidetur ad rationem habitus pertinere, & ideo proprie loquendo, in eis habitus esse non possunt.

q. 16. no. lon ge a princ. to. 4.

AD TERTIVM Dicendum, quod appetitus sensitivus natus est moueri ab appetitu rationali, ut dist. in 3. de anima, sed uires rationales apprehensivae natae sunt accipere a uiribus sensitivis, & ideo magis conuenit, quod habitus sint in uiribus sensitivis appetitiuis, quam in uiribus sensitivis apprehensivis, cum in uiribus sensitivis appetitiuis non sint habitus, nisi secundum quod operantur ex imperio rationis. Quamuis etiam in ipsis interioribus uiribus sensitivis apprehensivis possint poni aliquid habitus, secundum quod homo fit bene memoratiuus, uel cogitatiuus, uel imaginatiuus. unde etiam philosophus dicit in c. de memoria, quod consuetudo multum operatur ad bene memorandum, quia etiam iste uires mouent ad operandum ex imperio rationis. uires autem apprehensivae exteriores, ut uisus, & auditus, & homini non sunt susceptivae aliquorum habituum, sed secundum dispositionem suam naturae ordinantur ad suos actus determinatos, sicut & membra corporis. in quibus non sunt habitus, sed magis in uiribus imperantibus motum ipsorum.

Te. 57. to. 5.

Ca. 3. a med. to. 2.

Super quaest. quinquaginta similes, articulum quartum. In articulo quarto quod 50. quaestione caue tu disputator,

tudo, sunt irrationabilium partium.

RESPON. Dicendum, quod uires sensitivae dupliciter possunt considerari. Uno modo, secundum quod operantur ex instinctu naturae: Alio modo, secundum quod operantur ex imperio rationis. Secundum igitur quod operantur ex instinctu naturae, sic ordinantur ad unum, sicut & natura: & ideo sicut in potentiis naturalibus non sunt aliquid habitus, ita etiam nec in potentiis sensitivis, secundum quod ex instinctu naturae operantur. Secundum uero quod operantur ex imperio rationis, sic ad diuersa ordinari possunt, & sic possunt in eis esse aliquid habitus, quibus bene, aut male

non sunt aliquid habitus. Habitus enim operationibus conformantur, ut dicitur, sed operationes hominis sunt communes anime & corpori, ut dist. in 1. de anima, ergo & habitus, sed intellectus non est actus corporis, ut dist. in 3. de anima. ergo intellectus non est subiectum alicuius habitus.

¶ 2. Praet. Quod est in aliquo, est in eo per modum eius in quo est, sed id quod est forma sine materia, est actus tantum: quod autem est compositum ex forma & materia, habet potentiam & actum simul: ergo in eo quod est forma tantum, non potest esse aliquid, quod sit simul in potentia & actu, sed solum in eo quod est compositum ex materia & forma, sed intellectus est forma sine materia. ergo habitus, qui habet potentiam simul cum actu, quasi medium inter utrumque existens, non potest esse in intellectu, sed solum in coniuncto, quod est compositum ex anima & corpore.

¶ 3. Praet. Habitus est dispositio seculum quam aliquis bene, uel male disponitur ad aliquid, ut dist. in 5. Metaph. sed quod aliquis bene, uel male fit dispositus ad actum intellectus, prouenit ex aliqua corporis dispositione. unde etiam in 2. de anima dicitur quod molles carne bene aptos mente uidemus. ergo habitus cognoscitiui non sunt in intellectu, qui est separatus, sed in aliqua potentia, quae est actus alicuius partis corporis.

SED CONTRA est, quod philosophus in 6. Ethic. ponit scientiam, & sapientiam & intellectum, qui est habitus principiorum, in ipsa intellectuua parte anime.

RESPON. Dicendum, quod circa habitus cognoscitiuos diuersimode sunt aliqui opinati. Quidam ponentes intellectum possibilem esse unum in omnibus hominibus, coacti sunt ponere, quod habitus cognoscitiui non sunt in ipso intellectu, sed in uiribus interioribus sensitivis. Manifestum est enim, quod homines in habitibus diuersificantur: unde non possunt habitus cognoscitiui directe poni in eo, quod unum numero existens est omnibus hominibus commune. unde si intellectus possibilis sit unus numero omnium hominum, habitus scientiarum, secundum quos homines diuersificantur, non poterunt esse in intellectu possibili, sicut in subiecto, sed erunt in uiribus interioribus sensitivis, quae sunt diuersae in diuersis. Sed ista positio primo quidem est contra intentionem Aristotelis. Manifestum est enim quod uires sensitivae non sunt rationales per essentiam, sed solum participationem ut dicitur in 1. Ethic. Philosophus autem ponit intellectuales uirtutes, quae sunt sapientia, scientia, & intellectus in eo quod est rationale per essentiam, unde non sunt in uiribus sensitivis, sed in ipso intellectu. Expresse etiam dicit in 3. de anima, quod intellectus possibilis, cum sic fiat singula, id est, cum reducatur in actum singulorum per species intelligibiles, tunc fit secundum actum eo modo, quo sciens dicitur esse in actu. quod quidem accidit cum aliquis possit operari per seipsum, considerando. Est quidem igitur tunc potentia quodammodo, non tamen simpliciter, ut ante addiscere, aut inuenire. Ipse ergo intellectus possibilis est, in quo est habitus

ne confundas rationem habitus, qui est in intellectu, & habitus scientiarum & propriae quae & hic in corpore, & in sequentibus articulis dicuntur. quod species intelligibiles sunt habitus intellectus seipsum inueniens scire habitum esse ipse intelligibiles ordinatas, hoc enim non habes, nisi secundum sophisma consequentis ubi habitus ad talem habitum descendendo, ad hoc enim quod in intellectu & nostro, & angelico sunt habitus, lat fuit monstrare, quod sunt in eis species intelligibiles, quoniam sunt uere habitus de terminantes potentiam intellectus ad singula intelligibilia, utrum autem praeter ipse sit alius aliquis habitus, nihil dicitur hic: sed cum de singulis tractabitur, determinabitur.

ARTICVLVS III.

Utrum in ipso intellectu sit aliquid habitus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod in intellectu

In pro... qualita... ext. 12... 64. &... mo. 3.

Tex. 3. 11 & 19. 10

72

73

Sup. q. 4. arti. 4. Et... 14. 2. Et 3. 19. q. 1. arti. 1. 10. 8. dist. 17. q. 2. arti. 1. ad 5. ven. q. 2. 2. cor. Et v. q. 1. arti. 1. 2. cor.

Q. 9. arti. 1.